

НАУКОВИЙ ДЕБЮТ

УДК 94 (477.86)

ВІЙСЬКОВО-ДИПЛОМАТИЧНІ МІСІЇ КРАЇН АНТАНТИ НА ПЕРШОМУ
ЕТАПІ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 1918–1919 рр.

Євген ЛІЗЕНЬ

*ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,**кафедра всесвітньої історії,**вул. Т. Шевченка 57, 76018, м. Івано-Франківськ, Україна**e-mail: luge82@ukr.net**DOI gal.31.194-202*

У статті розкрито роботу перших військово-дипломатичних місій держав Антанти наприкінці 1918 р. – на початку 1919 р. Означено позицію урядів ЗУНР і Польщі та озвучено рекомендації антантівських делегацій щодо унормування польсько-українського військового конфлікту.

Ключові слова: *ЗУНР, Польща, переговорний процес, Антанта, миротворчі місії.*

Актуальність проблеми пов'язана з тим, що у новітній історії України важливе місце займає участь міжнародних делегацій у вирішенні різних за значенням та характером українських питань. Перший досвід організації офіційних міжнародних зустрічей та переговорів, а також участі в них, що припадає на час польсько-української війни 1918–1919 рр. Часто від результатів роботи цих делегацій і внутрішньополітичної ситуації в Україні залежав процес державотворення та результат міжнародної підтримки.

Наукова новизна полягає в тому, що в статті на основі фундаментальних праць української та польської історіографії виокремлено та узагальнено фактичний матеріал щодо переговорів між ЗУНР, Польщею та першими миротворчими делегаціями країн Антанти щодо припинення польсько-українського протистояння.

Об'єктом роботи є військово-дипломатичні місії країн Антанти та уповноважені від ЗУНР і Польщі під час переговорів у 1918–1919 рр.

Предметом публікації є робота перших антантівських місій у розв'язанні польсько-українського збройного протистояння у Східній Галичині, позиція польської та української сторін, характер та зміст переговорів.

Мета дослідження – показати вихідні позиції трьох сторін, ставлення до них один одного та результати переговорів. Завдання статті – відстежити перебіг переговорного процесу між зацікавленими сторонами на першому етапі польсько-українського конфлікту.

Положення статті найбільш ґрунтовно відображені у працях О. Карпенка, М. Литвина, Б. Тищика, І. Дацківа, О. Красівського та М. Клімецькі, а також в мемуарах сучасників тих подій М. Лозинського, Л. Цегельського та С. Витвицького. Ці автори в рамках розв'язання проблеми українсько-польських військово-політичних змагань не оминають приїзд та роботу в Східній Галичині перших миротворчих місій країн Антанти.

Відродження української і польської державності відбувалось у складний період геополітичних змін наприкінці Першої світової війни. Однак рух поляків до незалежності відбувався у значно сприятливіших, ніж українців умовах. Країни Антанти – Франція, Великобританія і США взагалі вважали незалежну Польщу важливим геополітичним чинником стабілізації Європи. Водночас, щодо ЗУНР, жодна із зазначених держав не висловлювала бажання на відродження її незалежності, а Польща зуміла в майбутньому протистоянні з галичанами використати геополітичну кон'юктуру і окупувати Східну Галичину. У відродженні Польщі особливу роль відіграла Франція, адже створення сильної Польщі було в її національних інтересах. Роль і місце Антанти виразно проявилися у формуванні польсько-українських стосунків під час її втручання у війну між Польщею і ЗУНР. Саме їхнє збройне протистояння стало на той час чи не найболочішою проблемою післявоєнної перебудови Центрально-Східної

Європи. Тому майже від самого початку польсько-української війни, ситуація в Галичині перебувала в центрі уваги великих держав світу, які творили нову геополітичну карту Європи. Якщо у ставленні до незалежності Польщі між ними панувала повна єдність, то стосовно ЗУНР в кожній з них була окрема думка.

Восени 1918 р., коли Австро-Угорщина доживала останні дні, польські правлячі кола, підтримані Антантою, розпочали особливо активну політично-пропагандистську діяльність. Керівник польського націоналізму Р. Дмовський не вірив у державотворчий потенціал українців. Він висловлювався за потребу поділу українських земель між Польщею та Росією більш-менш по кордонах перед другим поділом, що мало запевнити Польщі необхідну силу, а водночас здатність до асиміляції місцевого населення¹. На початку жовтня 1918 р. Р. Дмовський виїхав у Вашингтон, щоб домогтися підтримки США у здійсненні польських агресивних планів. 8 жовтня він передав президентові США В. Вільсону меморандум Польського національного комітету, в якому містилася вимога приєднати до Польщі майже всю Білорусь, Галичину, Проскурівський і Кам'янець-Подільський повіти України². Тож зовнішньополітична діяльність уряду ЗУНР уже з перших днів її існування проявилася у взаєминах з польською стороною. У зв'язку з тим, що Польська ліквідаційна комісія, створена у Кракові 28 жовтня 1918 р. зажадала від органів влади у Східній Галичині виконувати тільки її розпорядження і “здійснювати владу від імені польської держави”, УНРада 30 жовтня зробила заяву, що Польська ліквідаційна комісія “вдерлася в суверенні права Української Держави, утвореної українським народом”³. А вже 1 листопада газета “Діло” публікує редакційну статтю “Польський замах”, у якій, аналізуючи сутність моменту, який переживала молода держава, заявляє підтримати заклик УНРади “український народ стане однодушно на захист своєї держави і польський замах потерпить крах”⁴.

З часу створення ЗУНР та початку польсько-української війни як польська так і українська сторони повідомляли європейські країни і США про події, що відбувалися на їхніх територіях, звинувачуючи одна одну в агресії та прохаючи про допомогу⁵. Загальновідомо, що зранку 1 листопада 1918 р. силовий сценарій захоплення українцями влади у Львові було успішно реалізовано. Листопадовий Зрив, який фактично було проведено без пострілів та людських втрат переріс у масштабне українсько-польське збройне протистояння, яке в українській історіографії отримало назву “українсько-польська війна”⁶, а у польській “польсько-українська”⁷. Адже широкі верстви польського населення та політичні сили не піддавали сумніву свої права на Східну Галичину з центром у Львові. Факт силового захоплення українцями влади у Львові пов'язаний з тим, що польські громадсько-політичні кола та преса проігнорували проголошення відродження засад Української держави 19 жовтня 1918 р.⁸.

3 жовтня 1918 р. до Антанти з польської сторони посипались ноти на кшталт дозволу на окупацію Східної Галичини та вимоги негайного перекидання армії Галлера в Польщу, нібито для боротьби з німецькими військами і Червоною армією, а фактично на перших порах – для окупації Східної Галичини, щоб не допустити її возз'єднання з Україною. Прагнення східногалицьких українців до самовизначення і створення незалежної Української держави лідери Польщі розцінювали як замах на її цілісність⁹. Територіальні прагнення поляків зіштовхнулися з бажаннями до створення власних національних держав, передусім українців та литовців.

¹ Польша – нарис історії / за ред. В. Менджецького, Є. Брацисевича ; пер. із пол. І. Сварника. Варшава : Інститут національної пам'яті, 2015. С. 230.

² Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / керівник авторського колективу й відповідальний редактор Олександр Карпенко. Івано-Франківськ : Сіверсія, 2001. С. 393.

³ Там само. С. 392.

⁴ Діло. 1918. 1 листоп.

⁵ Красівський О. Східна Галичина і Польша в 1918–1923 рр.: Проблеми взаємовідносин. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. С. 104.

⁶ Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919. Львів, 1998. 488 с.

⁷ Klimecki M. Polsko-Ukraińska wojna o Lwów i wschodni Galicję 1918–1919 r. Warszawa, 1997. С. 278.

⁸ Ibid. С. 377.

⁹ Красівський О. Східна Галичина і Польша в 1918–1923 рр.: Проблеми взаємовідносин. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. С. 103.

Суперечку за Східну Галичину вирішили лише регулярні збройні дії¹⁰. Загарбницькі плани поляків були схвально зустрінуті й підтримані Антантою, особливо Францією. Французькі власті всіляко підігривали анексіоністські прагнення поляків. Так, міністр закордонних справ цієї держави Пішон на початку листопада 1918 р. обіцяв Польському національному комітету зробити все, що в його силах, для включення західноукраїнських земель до складу Польщі. Разом з тим, у політиці Франції щодо Східної Галичини важливе місце посідали економічні питання, які значною мірою вирішували долю цього краю. Сферою зацікавленості французів були галицькі нафтові промисли. З понад півмільярда франків іноземних вкладів, інвестованих у галицьку нафтову промисловість, найбільша частина належала французьким підприємцям¹¹. Значну підтримку польському панству також надавав уряд США. Так, у каблограмі держдепартаменту США від 29 жовтня 1918 р. зазначалося, що українцям не буде дано права на самовизначення. Держсекретар США Р. Лансінг взагалі вважав українців нездатними управляти краєм, і тому висловлювався за об'єднання Східної Галичини з Польщею. При цьому право на остаточне вирішення цього питання надавалось Лізі Націй, або великим державам¹².

Таким чином, усі розмови, які проводилися пізніше на Мирній конференції, були лише обманом громадської думки, бо фактично вже наприкінці 1918 р. Антанта вирішила передати Східну Галичину Польщі.

Тож, маючи підтримку провідних країн світу – США, Великобританії і Франції, Польща в листопаді 1918 р. розпочала загарбницьку війну з метою окупації західноукраїнських земель. Агресори, однак, не мали достатньо сил, аби відразу окупувати Східну Галичину, і вони вдалися до переговорів з командуванням армії ЗУНР, що давало їм змогу готувати війська для широкого наступу на Східну Галичину. 4 листопада 1918 р. Регентська рада у Варшаві оголосила загальну мобілізацію. Уряд ЗУНР і командування УГА йшли необачно на ці переговори. Великою стратегічною невдачею українців внаслідок цих дій, стала втрата 11 листопада 1918 р. Перемишля, через який польське командування згодом відправляло війська залізницею до Львова. А вже у ніч проти 22 листопада 1918 р. українські війська залишили столицю ЗУНР¹³.

Невдовзі керівництво ЗУНР для протидії польській шовіністичній пропаганді у європейських засобах масової інформації наприкінці 1918 р. у Відні відкрило Українську пресову службу (УПС). Невдовзі вона стала найголовнішим українським інформаційно-пропагандистським осередком у Європі. Її працівники (Ю. Сербишок, І. Проць, В. Бринзан, І. Бринзан, О. Кушак та ін.) підтримували контакт із рідним краєм через телефонні лінії Відень – Будапешт – Стрий – Станиславів, а після окупації краю – радіостанції Кошице і Кам'янець-Подільського або авіапоштою. Чималу допомогу службі надав український дипломат В. Липинський, посол М. Василько, знані професори – географ С. Рудницький і юрист С. Дністровський. За їх участі було підготовлено і видруковано низку брошур англійською і французькою мовами, кілька брошур: “Українці і війна”, “Війна на Україні і більшовизм”, “Чому йде у Східній Галичині війна між українцями і поляками”, “Українці і мирова конференція”, “Українці, світова війна і чому українці і поляки воювали проти себе у Східній Галичині”, “Галичина”. УПС організувала прес-конференції і чаювання для іноземних дипломатів і журналістів. До червня 1919 р. пресову службу утримувало посольство ЗУНР, опісля, до осені 1920 р. воно перебувало під егідою віденського посольства УНР¹⁴.

Уряд ЗУНР розсилав ноти з повідомленням про утворення незалежної держави та про воєнну агресію Польщі проти неї. Галицька дипломатія, спираючись на проголошені президентом США В. Вільсоном 14 пунктів, згідно з якими забезпечувалося право народів на само-

¹⁰ Польща – нарис історії / за ред. В. Менджецького, Є. Брацисевича ; пер. із пол. І. Сварника. Варшава : Інститут національної пам'яті, 2015. С. 230.

¹¹ Kukulka J. Francja a Polska po traktacie Wersalskim (1919–1922). Warszawa, 1970. С. 51.

¹² Wedrowskji J. R. Stany Zjednoczony a odrodzenie Polski. Polityka Stanow Zjednoczonych wobec sprawy polskiej i Polski w latach 1916–1919. Wroclaw ; Warszawa ; Krakow ; Gdansk, 1980. С. 149.

¹³ Пінак Є., Чмир М. Військо Української революції 1917–1921 рр. / під заг. ред. К. Галушка. Харків : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2017. С. 117.

¹⁴ Давидів І. Українська пресова служба у Відні. *Червона Калина*, 1939. С. 46–49.

визначення, апелювала до країн-переможниць, обґрунтовуючи прагнення українського народу до незалежності, декларувала свою волю про підкорення рішенню великих держав, домагалася визнання своєї країни та захисту від польських зазіхань¹⁵. 20 листопада 1918 р. працівник державного секретаріату закордонних справ Є. Левицький надіслав ноту міністру закордонних справ Англії Дж. Бальфуру, в якій повідомляв, що проти новоутвореної самостійної української держави Польща розгорнула загарбницьку війну й пропонував використати вплив Великобританії, як члена Антанти, для її припинення. В. Панейко зустрівся у Берні з англійським дипломатичним представником Севрі. Посол Англії в Швейцарії Г. Румболд повідомив міністра Бальфура, що член уряду ЗУНР В. Панейко прагне встановити стосунки з представниками союзників. Український дипломат заявив, що його країна сподівається на прихильне ставлення Англії і США до проблеми визнання ЗОУНР і припинення польсько-української війни. В. Панейко з прикрістю наголошував, що Франція підтримує агресію Польщі проти його країни. У зверненнях як до Вільсона, так і до Бальфура уряд ЗОУНР наголошував, що його країна може стати надійним форпостом західної цивілізації проти небезпеки з боку більшовизму, який має тенденцію розповсюджуватися на захід. Проте, як відомо, Антанта і США вважали більш надійним і реальним бар'єром Польщу і Румунію¹⁶.

Спроби галицьких політиків і дипломатів привернути увагу до проблем їхньої країни не знаходили позитивної реакції з боку головних держав Антанти. Водночас зростаючі масштаби польсько-української війни, які не лише відволікали польські війська від протистояння з більшовицькою Росією, але й суттєво їх послабляли, змушували Захід внести проблему Східної Галичини в порядок денний на Паризькій мирній конференції. Невдовзі до Парижу було запрошено дипломатичну делегацію на чолі з В. Панейком.

Ці фактори змусили країни Антанти надсилати військово-дипломатичні місії для детального ознайомлення із ситуацією на місці. Витвицький, зокрема, згадував, що: "від самого початку польського збройного повстання проти української влади, держави Антанти живо цікавилися розвитком воєнних подій. До нашого уряду часто навідувались французькі та італійські старшини і розпитували про положення на фронті, про стан нашої армії, про її старшинський склад, про відношення уряду до польської і жидівської меншини"¹⁷. У листопаді 1918 р. держдепартаментом США було створено спеціальне бюро в Європі на чолі з керівником американської місії у Відні А. Куліджем, яке займалося організацією агентурної роботи в усіх європейських країнах, в тому числі й у Східній Галичині. Тоді ж на території Східної Галичини було відкрито низку агентурних центрів Антанти. А незабаром сюди проникали вже цілі групи її посланців, таємно і з дипломатичними паспортами та повноваженнями¹⁸.

Вже в середині листопада 1918 р. до Львова, де точилися вуличні бої, прибув член французької місії в Яссах поручник Віллем у супроводі польського агента Сокольницького. В державному секретаріаті закордонних справ ЗУНР він заявив, що приїхав тільки як спостерігач, однак йому було би приємно своїм посередництвом допомогти припиненню військового протистояння між поляками та галицькими українцями. В цій справі Віллем стояв на боці поляків, хоча й старався в розмовах з українцями це приховувати¹⁹. Він не мав жодних офіційних повноважень, але знайомився з ситуацією і брав участь в українсько-польських переговорах щодо перемир'я 18–20 листопада 1918 р. М. Лозинський з цього приводу, зокрема, пише: "Віллем промовляв як суддя, який від імени Антанти видає присуд в користь Польщі. Між тим зазначив, що Польщу Антанта визнала, а України не визнала і не визнає. Тон його

¹⁵ Красівський О. Східна Галичина і Польща в 1918–1923 рр. Проблеми взаємовідносин. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. С. 104.

¹⁶ Павлюк О. Зовнішня політика ЗУНР. *Київська старовина*. 1997. № 3/4. С. 114–138.

¹⁷ Витвицький С. Галичина в міжнародній політиці в 1914–1921 рр. Спогади. *Укр. історик*. Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1995. № 1/4. С. 100–118.

¹⁸ Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / керівник авторського колективу й відповідальний редактор Олександр Карпенко. Івано-Франківськ : Сіверсія, 2001. С. 399.

¹⁹ Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920. Нью-Йорк : Червона Калина, 1970. С. 53.

промови був такий провокаційний, що я йому перервав і звернув його увагу, що він забувається і виходить поза межі ролі, в якій він бере участь в засіданню”²⁰.

Щодо перших неофіційних місій країн Антанти, особливо французьких, то інший діяч ЗУНР Л. Цегельський писав: “Полковник Вітовський загрозив зразу, що поставить француза перед воєнний суд як шпигуна і француз млів від страху, коли йому це переказано. Але потім, подержавши француза яких 10 днів в арешті, відставили його назад (разом з його супутником) до румунської границі та порадили йому вдруге на нашій території не появлятися. Оця наука не пішла в ліс. Кожна пізніша місія від Аліянтів оголошувала перше всього свій приїзд нашій владі”²¹. 3 грудня 1918 р. до Тернополя з Ясс прибула англійська місія в складі капітана Джонсона і поручника Бідермана. Як видно з повідомлень преси й архівних джерел, вона мала завдання прискорити окупацію Східної Галичини Польщею, вивчити “відносини та настрої в нашій державі (йдеться про ЗУНР. – С. Л.) і дослідити справу розвитку більшовизму”²².

15 грудня 1918 р. місія прибула до Львова. Вона запропонувала Тимчасовому урядовому комітетові просити Антанту про негайну інтервенцію її військ у Східну Галичину. Цю ж ідею мусувала тоді й англійська преса. А задля прискорення дії урядів Антанти, польські газети ширили різноманітні плітки про становище в Східній Галичині. Так, у грудні 1918 р. – січні 1919 р. майже щоденно на своїх сторінках вони сповіщали про перебування більшовицьких військ під Львовом, навіть про наступ на Львів загонів червоної гвардії. Дійшло до того, що французький маршал Фош 12 січня 1919 р. запропонував Верховній раді надіслати в Польщу антантівські війська під командуванням американських генералів. Голова спеціальної місії США у Варшаві В. Келлог у телеграмі від 9 січня 1919 р. також наполягав на негайній відправці в Польщу союзних військ. В. Келлог особисто виїхав до Східної Галичини і 14 січня в супроводі трьох офіцерів уже вів переговори з представниками польських властей у Львові. Внаслідок чого була підписана угода, за якою США обіцяли надати урядові Польщі значну економічну підтримку (20 тис. вагонів борошна, 15 тис. вагонів жирів тощо).

Польські власті добре розуміли, що їхніх сил недостатньо, аби поневолити Східну Галичину. Тому вони знову й знову вдаються до написання нот і звернень до Антанти з проханням негайно надати допомогу. Як і слід було чекати, Антанта негайно відгукнулася на прохання польських властей. Уже 29 січня 1919 р. в телеграмі до І. Падеревського американський уряд запевняв польських посадовців, що їм буде “подана така допомога, яка буде можлива на даний час”. І невдовзі в польські порти безперервним потоком пішло американське озброєння, амуніція, обмундирування.

Щоб захопити Антанту до походу в Східну Галичину, польські політики неодноразово вдавалися до фальсифікацій, мовляв ЗУНР це “справа німецьких рук”. Коли ж міф про німців розвіявся, в усі кінці понеслися телеграми, ніби у Східній Галичині при владі “більшовики”, а тому Польщі негайно потрібна допомога, аби з ними розправитися. Ці чутки ширилися аби ввести в оману світову громадськість. Самі ж організатори інтервенції добре знали, що ЗУНР не має нічого спільного з більшовизмом. Американський генерал-майор Ф. Кенан який у березні 1919 р. самостійно об’їхав Польщу та частково Східну Галичину, був приємно здивований політичним та військовим рівнем українців. Якого типу характеристики це були, можна побачити зі звіту американця. 11 квітня 1919 р. він пише Вільсону: “Певним однозначним враженням, яке я виніс зі Східної Галичини, було те, що керівники українців – це інтелігентні особи і в жодному разі не більшовики... Я не тільки сформував спостереження, а й поспілкувався з багатьма незалежними спостерігачами, які саме зараз подорожували Україною, і в результаті переконався, що нинішній український уряд та більшість самих українців у жодному разі не є більшовиками... Українці цілковито ізольовані від Європи та, на мою думку, здебільшого неправильно змальовані перед світом, оскільки це відповідає політиці ворогів видавати їх за розбійників та більшовиків. Подібні повторювані заяви, попри безпідставність, все-таки чинять свій вплив”. Його підтримав голова наступної місії підполковник Е. Казярс, який прибув

²⁰ Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920. Нью-Йорк : Червона Калина, 1970. С. 54.

²¹ Цегельський Л. Від легенди до правди. Нью Йорк ; Філадельфія, 1960. С. 227.

²² Вперед. 1918. 17 груд.

з Парижа до Львова й детально ознайомився із становищем на фронті та станом Галицької армії. Як і генерал Кернан, Казярс в повідомленнях до Вашингтона висловлював незалежну близько до об'єктивної оцінку ситуації. Всупереч польським інсинуаціям щодо Галицької армії представник США заявляв, що це 100-тисячна боєздатна регулярна армія²³. Зі слів Л. Цегельського дізнаємося, що була ще одна американська місія на чолі з капітанами Бовманом і Фіснером: “ми мали опісля повідомлення, що ця місія предложила у Версалю якнайкращий звіт про нас (Галичан) як нарід уповні здатний до державної самоуправи”²⁴. Така позиція США пояснювалася тим, що вона не мала економічних чи інших власних інтересів у Східній Галичині і займала особливу позицію у ставленні до української проблеми.

У січні 1919 р. до Варшави прибула англійська місія під керівництвом англійського військового аташе в Копенгагені полковника Г. Вейда, віце-консула у Варшаві Кіменса і Кеней, а також італійська місія на чолі з підполковником Баджіня. 15 січня, перед від'їздом з Варшави до Львова, полковник Г. Вейд і американський представник Фостер були прийняті Ю. Пілсудським, І. Падеревським і начальником Генштабу С. Шептицьким, рідним братом А. Шептицького. Також Г. Вейд провів переговори з польськими фронтовими генералами Т. Розвадовським і С. Лесневським. Він обіцяв полякам поставки воєнних матеріалів з Англії, але наполегливо радив їм порозумітися з чехами в Сілезії і з українцями в Галичині, пропонуючи в переговорах своє посередництво. Г. Вейд навіть пропонував ввести у Східну Галичину антантівські війська, зокрема, у Дрогобицько-Бориславський нафтовий басейн, припинити бої, встановивши демаркаційну лінію по р. Буг – Куровичі – Ходорів – Стрий – р. Дністер.

У свою чергу, це було не на руку полякам, які безапеляційно домагалися усієї Галичини. Недарма у листі К. Длуському від 17 січня Ю. Пілсудський обурено писав, що “ліквідувати нашу війну з русинами хотів би полковник Вейд шляхом окупації Східної Галичини військами Антанти, а згодом – Львова і Борислава”. Отже, як бачимо, знов постає ідея окупації найважливіших районів Східної Галичини військами Антанти.

Крім польського командування у Львові, Г. Вейд зустрічався також з українськими військовиками, зокрема з командувачем УГА І. Омеляновичем-Павленком та з митрополитом УГКЦ А. Шептицьким. Після чого 19 січня 1919 р. голова англійської місії під час переговорів між представниками ЗУНР і Польщі виступив, як посередник, з заявою, в якій прямо заявив: “Антанта вимагає, щоб військова демаркаційна лінія була прийнята по р. Буг, через Куровичі, Ходорів, Стрий, а нафтові райони передаються англо-американській комісії”. Ця заява красномовно викриває справжнє обличчя і цілі місії у Східній Галичині. Встановлення демаркаційної лінії було розраховане не на припинення воєнних дій чи примирення, а на те, щоб польський і український народи мали загострені взаємини, оскільки ця лінія розділяла західноукраїнську землю на дві частини.

Свою чергою, полковник Г. Вейд пропонував полякам посередництво у мирних переговорах з командуванням Галицької армії для припинення війни. Галицька сторона, яку представляли фронтові командири, погоджувалася на мир і кордон по Сяну. Але поляки не прийняли пропозицій місії Вейда й поскаржилися Лондону, що його представник хоче припинити польсько-українську війну шляхом окупації Східної Галичини військами Антанти, на що погоджувалася українська сторона. Поляки відкинули українську умову – виведення польських військ за р. Сян, – і переговори були перервані²⁵. Відтак, англійська місія була відкликана. Контакти української дипломатії з англійцями, хоча й не принесли бажаного результату, проте похитнули негативне ставлення певної частини британського дипломатичного корпусу. Більше того, міністр Бальфур у листі до Пілсудського висловлював невдоволення польською стороною на переговорах щодо припинення війни²⁶.

²³ Дацків І. Дипломатія українських національних урядів у захисті державності (1917–1923 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.02 / Дип. акад. України при М-ві закордон. справ України. Київ, 2010. С. 334.

²⁴ Цегельський Л. Від легенди до правди. Нью Йорк ; Філадельфія, 1960. С. 228.

²⁵ Czubinski A. Walka o granice wschodnie Polski w latach 1918–1921. Warszawa, 1993. С. 72–73.

²⁶ Дацків І. Дипломатія українських національних урядів у захисті державності (1917–1923 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.02 / Дип. акад. України при М-ві закордон. справ України. Київ, 2010. С. 334.

Можливу миротворчу акцію військ Антанти Ю. Пілсудський називав окупацією. Однак, суттєво “згущуючи фарби” задля тиску на Лондон Ю. Пілсудський добився того, що вже у січні міністр закордонних справ Великобританії лорд Гардінг відкликав Г. Вейда зі Східної Галичини²⁷.

Взимку 1919 р. у Східній Галичині з’явилися й американські представники. Спочатку це були полковник В. Гров і лейтенанти Р. Фостер і Мак-Кормік. У своєму звіті з Варшави до Вашингтону 9 січня 1919 р. полковник В. Гров повідомляв, що українцям під Львовом допомагають німці. Зрозуміло, що про ті події він писав виключно на підставі польських тверджень²⁸. Згодом, у січні, прибули вже згаданий В. Келлог – член американської адміністрації допомоги Г. Гувер у Польщі та представник військового аташе США у Бухаресті капітан Ендрю. Останній, за повідомленням польського аташе в Румунії, виїхав до генерала Т. Розвадовського із завданням з’ясувати ситуацію у Східній Галичині і доповісти своєму уряду²⁹. З українським керівництвом чи військовими він не вважав за потрібне зустрічатися.

Відомий сучасний дослідник українсько-польських відносин М. Литвин відзначає, що американці, які включалися у міжсоюзні місії до Східної Галичини, неодноразово висловлювали незалежну оцінку ситуації в краї, чим часто розлючували польське керівництво. Воно ж, по-перше, всіляко намагалось переконати керівників західних держав, що Східна Галичина – це історичні, корінні польські землі, а, по-друге, що проти поляків там воюють “хлопські”, “більшовицькі” банди³⁰.

Великий вплив на польсько-український конфлікт в очах керівників країн Антанти мав лист про ситуацію в Східній Галичині з благанням про допомогу написаний І. Падеревським 12 січня 1919 р. до В. Вільсона. Вже за кілька днів, 21 січня президент США на засіданні Найвищої Ради Мирної Конференції зачитав отриманого листа. В ньому Падеревський помистецьки змалював імперіалізм нової Польщі, як бідну жертву буцімто українського нападу. Свідомо очорнив оборонну війну ЗУНР як німецьку інтригу, щоб налякати Антанту, а Польщу змальовував як твердиню оборони Європи перед наступом більшовизму зі Сходу. Лист справив велике враження на керівників Антанти, як видно з протоколу засідання від 21 січня 1919 р., єдиний Ллойд Джордж заперечував, що Східна Галичина це територія Польщі та застерігав поляків від нападу на спірні території колишньої Австро-Угорщини³¹.

Отже, іноземні місії не тільки не мирили втягнуті у війну сторони, а навпаки, нацьковували одну на одну. До прикладу, українцям доручали взяти Львів, який був у руках поляків, а полякам – взяти Дрогобич і Борислав, який утримували українці. Зрозуміло, що за таких рекомендацій важко було чекати перемир’я. Значний загальний керівництва ЗУНР, насамперед її військово командування, а також галицьке суспільство усвідомлювало, що у війні з Польщею, яка мала тверді позиції на Заході, користувалася підтримкою могутньої Антанти, отримати визнання і підтримку Франції, Великобританії чи США нереально.

Таким чином загарбницькі плани поляків схвально зустріла і підтримала Антанта. Восени 1918 р. – навесні 1919 р. уряди країн Антанти і США активно підтримували польську інтервенцію на західноукраїнських землях, про що свідчить діяльність численних антантівських делегацій, військова і фінансова допомога Польщі тощо. Іноземні місії не тільки не мирили втягнуті у війну сторони, а навпаки, нацьковували одну на одну.

Загалом ж упродовж листопада 1918 р. – першої половини січня 1919 р. робота різних дипломатичних місій у Польщі та Східній Галичині зводилася до вивчення ситуації та пошуку

²⁷ Тищик Б. Західно Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів : Тріада плюс, 2004. С. 272.

²⁸ Стахів М. Західна Україна: нарис держ. буд-ва та збройної і дип. оборони в 1918–1919 рр. Т. 3 : Скрентон : Укр. роб. союз, 1960. С. 177–178.

²⁹ Тищик Б. Західно Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів : Тріада плюс, 2004. С. 272.

³⁰ Там само. 273.

³¹ Стахів М. Західна Україна: нарис держ. буд-ва та збройної і дип. оборони в 1918–1919 рр. Т. 3 : Скрентон : Укр. роб. союз, 1960. С. 190.

механізмів примирення ЗУНР з Польщею. Дипломатичні представництва ЗУНР та Польщі активно намагалися роз'яснити зміст та суть конфлікту, свої права, схилити на свою сторону міжнародних посередників та показати межі компромісу.

MILITARY-DIPLOMATIC MISSION OF THE COUNTRIES OF ANTANTS AT THE FIRST STAGE OF THE POLISH-UKRAINIAN WAR 1918-1919.

Yevhen LYZEN

State Pedagogical University

“Vasyl Stefanyk Precarpathian National University”,

Department of World History,

Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine

Summary

The article describes the work of the first military-diplomatic missions of the Entente countries in late 1918 – early 1919, the position of the ZUNR and Poland and the recommendations of the Entente delegation regarding the normalization of the Ukrainian-Polish military conflict.

The urgency of the problem is due to the fact that international delegations play an important role in the modern history of Ukraine in resolving various issues and the nature of Ukrainian issues. The first experience of organizing official international meetings and negotiations, as well as participation in them, which took place during the time of the Polish-Ukrainian war of 1918–1919. The process of state building and the result of international support often depended on the results of these delegations and the internal political situation in Ukraine.

The scientific novelty is that in the article, based on the fundamental works of Ukrainian and Polish historiography, the actual material on the negotiations between the ZUNR, Poland and the first peacekeeping delegations of the Entente countries, as well as the termination of the Polish-Ukrainian confrontation, is elaborated and summarized.

The object of the work is the military-diplomatic missions of the Entente countries and authorized by the ZUNR and Poland during the negotiations in 1918–1919.

The subject of the publication is the work of the first Entente missions to resolve the Polish-Ukrainian armed confrontation in Eastern Galicia, the position of the Polish and Ukrainian sides, the nature and content of the talks.

The purpose of the study is to show the starting points of the three parties, their relation to each other and the results of the negotiations.

The task of the article is to clearly track the process of negotiation process between the interested parties at the first stage of the Polish-Ukrainian conflict

Keywords: ZUNR, Poland, negotiation process, Entente, peacekeeping missions.

REFERENCES

- Vytvytskyi S. Halychyna v mizhnarodnii politytsi v 1914–1921 rr.: Spohady. *Ukr. Istoryk.* Niu-York ; Toronto ; Miunkhen, 1995. № 1/4. S. 100–118. (in Ukrainian).
Vpered. 1918. 17 hrud. (in Ukrainian).
Davydiv I. Ukrainska presova sluzhba u Vidni. *Chervona Kalyna.* 1939. S. 46–49. (in Ukrainian).
Datskiv I. Dyplomatiiia ukrainskykh natsionalnykh uriadiv u zakhysti derzhavnosti (1917–1923 rr.) [Tekst] : dys. ... d-ra ist. nauk : 07.00.02 / Dyp. akad. Ukrainy pry M-vi zakordon. sprav Ukrainy. Kyiv, 2010. 474 s. (in Ukrainian).
Dilo. 1918. 1 lystop. (in Ukrainian).
Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika. 1918–1923: Istoriiia / kerivnyk avtorskoho kolektyvu y vidpovidalnyi redaktor Oleksandr Karpenko. Ivano-Frankivsk : Siversiia, 2001. 628 s. (in Ukrainian).
Krasivskyi O. Skhidna Halychyna i Polshcha v 1918–1923 rr.: Problemy vzaiemovydnosyn. Kyiv : Vyd-vo UADU, 1998. 304 s. (in Ukrainian).
Lytvyn M. Ukrainsko-polska viina 1918. Lviv, 1998. 488 s. (in Ukrainian).
Lozynskyi M. Halychyna v rr. 1918–1920. Niu-York : Chervona Kalyna, 1970. 228 s. (in Ukrainian).
Pavliuk O. Zovnishnia polityka. *Kyivska starovyna.* 1997. № 3/4. S. 114–138. (in Ukrainian).
Pinak Ye., Chmyr M. Viisko Ukrainskoi revoliutsii 1917–1921 rr. / pid zah. red. K. Halushka. Kharkiv : Knyzhkovyi Klub “Klub Simeinoho Dozvillia”, 2017. 432 s. (in Ukrainian).

Polshcha – narys istorii / za red. V. Mendzhetskoho, Ye. Bratsysevycha ; per. iz pol. I. Svarnyka. Warshava : Instytut natsionalnoi pamiati, 2015. 368 s. (in Ukrainian).

Tyshchuk B. Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika (1918–1923). Istoriia derzhavy i prava. Lviv : Triada plus, 2004. 392 s. (in Ukrainian).

Stakhiv, M. Zakhidna Ukraina : narys derzh. bud-va ta zbroinoi i dyp. oborony v 1918–1919 pp. T. 3. Skrenton : Ukr. rob. soiuз, 1960. 212 s. (in Ukrainian).

Tsehelskyi L. Vid legendy do pravdy. Niu York ; Filadelfia, 1960. (in Ukrainian).

Kukulka J. Francja a Polska po traktacie Wersalskim (1919–1922). Warszawa, 1970. S. 51. (in Poland)

Klimecki M. Polsko-Ukrainska wojna o Lvov i Wschodni Galicje 1918–1919 r.. Warszawa, 1997. 278 s. (in Polish).

Czubinski A. Walka o granice wschodnie Polski w latach 1918–1921. S. 57. (in Polish).

Wedrowski J. R. Stany Zjednoczone a odrodzenie Polski. Polityka Stanow Zjednoczonych wobec sprawy polskiej i Polski w latach 1916–1919. Wroclaw ; Warszawa ; Krakow ; Gdansk, 1980. S. 149. (in Polish).

Надійшла до редакції 12 09 2018 р.